

A
T
L
A
N
T
I
S

GÜNTER
GRASS

**Plechový
bubínek**

Román

© Copyright Steidl Verlag, Göttingen 1997
Translation © Vladimír Kafka, dědicové, 1969
© Atlantis®, 2001

Osoby a děj knihy byly volně vymyšleny.
Jakákoli podobnost s někým živým nebo zemřelým
je jen náhodná.

ISBN 978-80-7108-219-4

Anně Grassové

PROSTORNÁ SUKNĚ

Dobrá tedy: jsem chovancem Léčebného a zaopatřovacího ústavu, můj ošetřovatel mě pozoruje, takřka mě nespouští z očí; neboť ve dveřích je špehýrka, a ošetřovatelovo oko má onu hnědou barvu, která mne, modrookého, nemůže prohlédnout.

Takže můj ošetřovatel naprosto nemůže být mým nepřitelem. Oblíbil jsem si ho, vyprávím pozorovateli, když vejde ke mně do pokoje, události ze svého života, aby se se mnou navzdory překážející špehýrce seznámil. Zdá se, že tomu dobrákovi se má vyprávění líbí, neboť sotva mu něco nalžu, začne mi na revanš ukazovat své nejnovější výtvořky z uzlíků. Nechci mluvit o tom, jestli je umělcem. Výstava jeho kreací by nicméně došla uznání v tisku, i pár kupců by přilákala. Používá obyčejných provázků, které po návštěvních hodinách posbírá v pokojích pacientů, rozmotá je a svazuje ve vrstevnatě chrupavčitá strašidla, ta pak namočí do sádry, nechá ztuhnout a pak je napíchá na pletací dráty upevněné do dřevěných soklíků.

Často si pohrává s myšlenkou provádět svá díla barevně. Rozmlouvám mu to, poukazuji na svou bíle nalakovanou kovovou postel a žádám ho, aby si tuto nejdokonalejší z postelí představil pestře zmalovanou. Tu s hrůzou spráskne své ošetřovatelské ruce, poněkud strnulým obličejem se pokusí vyjádřit všechnu myslitelnou hrůzu a vzdá se svých barevných plánů.

Má bílá kovová ústavní postel je tedy měřítkem. Pro mne je dokonce víc: je mým konečně dosaženým cílem, mou útěchou a mohla by být mou vírou, kdyby mi jen vedení ústavu dovolilo provést několik změn: rád bych

dal zvýšit mřížoví postele, aby ke mně nikdo nemohl příliš blízko.

Jednou za týden přeruší návštěvní den mé ticho spředené mezi kovovými tyčkami. Pak přijdou ti, co mě chtějí zachránit, co je baví milovat mě, co by se rádi skrze mne naučili cenit, považovat si, poznat sebe sama. Jak jsou slepí, nervózní, jak jsou nevychovaní. Nůžtičkami na nehty mi škrabou do bělostného laku postelových mříží, kuličkovými pery a modrými tužkami črtají na lak protáhlé neslušné tajtrlíky. Můj právní zástupce, jakmile s hlučným Haló vrazí do pokoje, pověsí pokaždé svůj nylonový klobouk na levou svislou příčku v nohách postele. Na celou dobu své návštěvy – a advokáti nějak dovedou vykládat – mě tímto násilným činem oloupi o rovnováhu a dobrou míru.

Když návštěvníci naskládají své dárky na bílý, voskovým plátnem potažený stoleček pod akvarelovými saskankami, když se jim podaří vyložit mi všechny své právě probíhající či plánované pokusy o mou záchranu a přesvědčit mne, jehož neúnavně hodlají zachránit, o vysoké úrovni své lásky k bližnímu, začnou se opět těšit ze své vlastní existence a opustí mě. Nato se dostaví můj ošetřovatel, vyvětrá a posbírá provázky z dárkových balíčků. Často mu po vyvětrání zbude ještě čas sednout si ke mně na postel a při rozmotávání provázků šířit kolem sebe ticho tak dlouho, až se pro mne ticho stane Brunem a Bruno tichem.

Bruno Münsterberg – myslím teď svého ošetřovatele, tu slovní hříčku nechám být – zakoupil na můj účet pět set listů kancelářského papíru. Bruno, který je svobodný, bezdětný a pochází ze Sauerlandu, vyhledá, kdyby snad zásoba nevystačila, ještě jednou malý obchůdek s psacími potřebami, kde se prodávají i hračky, a opatří mi potřebný nelinkovaný prostor pro mé doufejme zevrubné vzpomínkové jmění. Nikdy bych o takovou službu nemohl požádat své návštěvníky, třeba advokáta nebo Kleppa. Starostlivá láska, již mi ordinují, by mým přátelům jistě zakazovala přinést něco tak nebezpečného jako nepopsaný papír a dát to na pospas mému duchu, nepřetržitě ze sebe vylučujícímu slabiky.

Když jsem řekl Brunovi: „Ach Bruno, jestlipak bys pro mne zakoupil pět set listů nevinného papíru?“, odpověděl Bruno s pohledem ke stropu, kam vyslal svůj ukazováček, vybízející tak k srovnání: „Myslíte bílého papíru, pane Oskare.“

Trval jsem na slůvku nevinný a poprosil jsem Bruna, aby je řekl i v obchodě. Když se pozdě odpoledne vrátil s balíčkem, byl, jak se mi zdálo, zabrán v myšlenkách. Nejednou a utkvěle se zahleděl do onoho stropu, odkud přijímal veškerá svá vnuknutí, a chvíli nato se dal slyšet: „Doporučil jste mi právě slovo. Nevinný papír jsem žádal, a prodavačka se prudce začervenala, než mi přinesla žádané.“

Obávaje se delší rozpravy o prodavačkách v obchodech psacími potřebami, zalitoval jsem, že jsem nazval papír nevinným, setrval jsem proto v mlčení, vyčkal, až Bruno opustí pokoj, a teprve potom jsem otevřel balíček s pěti sty listy kancelářského papíru.

Nezvedal jsem a nepotěžkával ten ztuha ohebný balík příliš dlouho. Deset listů jsem odpočítal, zbytek uložil do nočního stolku, plnicí pero jsem našel v zásuvce vedle alba s fotografiemi: je naplněno, inkoustu se mu nikdy nesmí nedostávat, jak začnu?

Každý příběh lze započít od prostředka a natropit zmatky smělym vykročením kupředu nebo nazpátek. Je možno tvářit se moderně, škrtnout všechny časy, vzdálenosti a později pak zvěstovat – anebo nechat zvěstovat –, že jsme konečně v hodině dvanácté vyřešili problém času a prostoru. Také by se dalo hned na počátku tvrdit, že je dnes vůbec nemožné psát román, potom však, takřikajíc sám sobě za zády, se vytasit s vydatným trhákem a stanout tu posléze jako poslední možný romanopisec. Též mi říkali, že pěkně a skromně působí, když hned na začátku ujistíte čtenáře: románoví hrdinové již neexistují, jelikož již neexistují individualisté, jelikož individualita se vytratila, jelikož člověk je osamělý, nemá právo na individuální samotu a vytváří bezejmennou masu bez hrdinů. Třeba to tak všechno je a třeba je to správné. Za sebe, Oskara, a za svého ošetřovatele Bruna chtěl bych však konstatovat: my oba jsme

Jestliže jsem právě popsal fotografii ukazující celou Oskarovu postavu s bubínkem i paličkami a zároveň sdělil, jaká dávno uzrálá rozhodnutí pojal Oskar během fotografování a tváří v tvář narozeninové společnosti kolem dortu s třemi svíčkami, musím nyní, kdy zavřené fotoalbum vedle mne mlčí, dát promluvit věcem, které sice nevysvětlují mou trvalou tříletost, přesto se však – a to mým přičiněním – udály.

Od počátku mi bylo jasné: dospěli tě nepochopí, jestliže pro ně viditelným způsobem neporosteš, nazvou tě zaostalým, budou tě spolu se svými penězi vláčet po stovkách doktorů a hledat ne-li tvé uzdravení, tedy aspoň vysvětlení tvé nemoci. Musel jsem tedy sám od sebe poskytnout nějaký přijatelný důvod svého nedostavivšího se růstu, abych omezil ty konzultace na snesitelnou míru, a to dříve, než lékař podá své vysvětlení.

Slunný zářijový den, mé třetí narozeniny. Jemné podletní chvění skla, i smích Grétky Schefflerové zní tluštěně. Mamka u klavíru intonuje z Cikánského barona, Jan za ní a za stoličkou, dotýká se jejich ramen, jako by chtěl studovat noty. Matzerath v kuchyni chystaje už večeri. Babička Anna s Hedvikou Bronskou a Alexandrem Schefflerem obráceni k zelináři Greffovi, protože Greff vždycky zná nějaké historky, skautské historky, v jejichž průběhu se vždy osvědčuje věrnost a odvaha; k tomu stojací hodiny, jež nevynechají ani jednu čtvrt-hodinku toho jemně spředeného zářijového odpoledne; a protože všichni byli zaměstnáni stejně jako ty hodiny a protože od uherské země Cikánského barona přes Greffovy skauty putující Vogézami vedla jedna linie podle

Matzerathovy kuchyně, kde na pánvi prskaly kašubské lišky spolu s míchanými vejci a špekem, dál chodbou směrem ke krámu, uposlechl jsem, tiše poklepávaje na bubínek, tu výzvu k úniku, již jsem stál v krámě za pultem: daleko byl klavír, lišky i Vogézy a já zpozoroval, že padací dveře do sklepa jsou otevřené; Matzerath, který byl dole pro konzervu s míchaným ovocem na dezert, zapomněl je patrně za sebou zavřít.

Přece jen však trvalo několik minut, než jsem pochopil, co ty padací dveře do našeho sklepního skladu po mně žádají. Probůh, jistě ne sebevraždu! To by opravdu bylo příliš lehké. Zatímco to druhé bylo těžké, bolestné, žádalo oběť a již tenkrát – jako vždy, když se na mně žádala nějaká oběť – mi vehnalo krůpěje potu na čelo. Především můj bubínek nesměl utrpět sebemenší újmu, bylo nezbytno snést jej těch šestnáct sešlapaných schodů dolů a uložit jej mezi moučné pytle, aby tak byla vysvětlena jeho neporušenost. Potom zase nahoru až na osmý schod, ne, o jeden níž, ostatně byl by na to stačil i pátý. Avšak jistota a věrohodná újma se odtud nedaly zaručit. Znovu nahoru, příliš vysoko na desátý schod, až konečně z devátého schodu jsem se vrhl dolů strhávaje s sebou regál plný lahví malinového sirupu, rovnou po hlavě na cementovou podlahu našeho sklepního skladiště.

Ještě než se před mým vědomím stáhla záclona, pojistil jsem si úspěch svého experimentu: úmyslně strhnuté láhve malinové šťávy způsobily dostatečný rámus, aby přilákal Matzeratha z kuchyně, mamku od klavíru, zbytek narozeninové společnosti z Vogéz do krámu k otevřeným padacím dveřím a schodům.

Než přišli, poddal jsem se ještě vůni rozteklého malinového sirupu, rovněž jsem zaznamenal, že krvácím na hlavě, a ještě jsem rozvažoval – to už byli na schodech –, zda je to spíš Oskarova krev anebo maliny, co voní tak sladce a uspávavě, přitom jsem však byl blažený, že všechno klaplo a že bubínek díky mé obezřelosti neutrpěl škody.

Myslím, že to byl Greff, kdo mě vynesl nahoru. Teprve v obývacím pokoji se Oskar vynořil z onoho mraku, který nejspíše z poloviny pozůstával z malinového sirupu

ZUŽOVÁNÍ K NOHÁM

Avšak i pro mamku měla doba utrpení, nezmírnitelná vlídným májovým počasím, započít až po tomto Velkém pátku koňské hlavy s úhoří, teprve po Božím hodu velikonočním, který jsme spolu s Bronskými strávili ve venkovském Běsovu u babičky a strýce Vincenta.

Není pravda, že Matzerath nutil mamku, aby zase jedla ryby. O vlastní újmě a posedlá záhadným puzením začala přesně čtrnáct dní po Velikonocích hltat ryby v takovém množství a bez ohledu na figuru, že jí Matzerath řekl: „Tak přestaň už polykat takovejch ryb, jako kdyby tě někdo nutil.“

Ale ona začala poránu k snídani se sardinkami, dvě hodiny nato, když v krámu zrovna nebyli zákazníci, se vrhla na bedničku s Bohnsackovými šproty, k obědu si žádala pečené flundry anebo tresku v hořčičné omáče, a odpoledne už zase měla v ruce otvírač na konzervy: úhoř v aspiku, zavináč, pečenáč, a když se Matzerath zpěchoval upéci nebo uvařit i k večeři zase rybu, neřekla slovo, nehubovala, klidně vstala od stolu a vrátila se z krámu s kusem uzeneho úhoře, až nám všem se dělalo nanic, protože ona nožem seškrábala poslední tuk z kůže, z vrchu i z vnitřku, a vůbec už jedla rybu jen nožem. Přes den musela kolikrát zvracet. Matzerath byl bezmocně ustaraný, ptával se jí: „Jseš snad těhotná, či co to je?“

„Neplácej takový hlouposti, prosím tě,“ říkala na to mamka, jestliže vůbec něco řekla, a když jednou v neděli přišla babička Koljaiczeková a na stůl přišel úhoř na zeleno s novými bramborami a májovým máslem

a babička uhodila dlaní mezi talíře a řekla: „Tak Agnes, řekni už jednou, co je s tebou? Co jíš pořád ryby, když ti nedělají dobře, a neřekneš proč a děláš jako posedlá!“, potřásla maminka jenom hlavou, odsunula brambory na stranu, namočila úhoře v másle a jedla a jedla, jako by to měla v akordu. Jan Bronski neříkal nic. Když jsem je oba jednou překvapil na pohovce, drželi se sice jako jindy za ruce a měli šaty celé pomuchlané, ale přitom mi byly nápadné Janovy uplakané oči a mamčinina apatie, která se však rázem zvrátila v opak. Vyskočila, chytila mě, zvedla, mačkala k sobě, otevřela mi propast, která se asi nedala zaplnit ani sebevětšími spoustami pečených, vařených, nakládáných či uzených ryb.

Pár dní nato jsem ji viděl v kuchyni, jak se vrhá nejen na ty proklaté obvyklé sardinky; ona si slila olej z několika starších poschovávaných konzerv do malé pánvičky, ohřála tu brečku na plynu a pak ji pila, zatímco mně ve dveřích sklouzly ruce z bubínku.

Ještě téhož večera musili mamku odvézt do Městské nemocnice. Matzerath plakal a naříkal, než přijela sanitka: „Řekni mi, proč nechceš dítě? Dyť je to jedno, od koho je. Anebo je to pořád ještě kvůli tý koňský hlavě? Že sme tam jen chodili! Tak na to zapomeň, Agnes, já to přeci tak nemyslel.“

Sanitka přijela, vynesli mamku. Děti i dospělí se zastavili na ulici, odvezli ji a později se mělo ukázat, že mamka nezapomněla ani na molo, ani na koňskou hlavu, že s sebou odnesla vzpomínku na toho koně, ať už se jmenoval Fricek nebo Honza. Její orgány se bolestně a jasně pamatovaly na tu velkopáteční procházku a ze strachu před opakováním té procházky nechaly umřít mou mamku, která byla se svými orgány zajedno.

Doktor Hollatz mluvil o žloutence a otravě rybami. V nemocnici se zjistilo, že mamka je ve třetím měsíci, dali jí samotku, a ona nám tam po čtyři dny, kdy jsme ji navštěvovali, ukazovala svůj zhnusený obličej, který se někdy skrze hnus na mě usmál a byl celý zpustošený křečemi.

Ačkoli se snažila, aby svým návštěvníkům prokázala drobné radosti, tak jako já se dnes snažívám, abych se

OBSAH

PRVNÍ KNIHA

Prostorná sukně	9
Pod vorem	20
Můra a žárovka	34
Fotoalbum	47
Sklo, sklo, sklíčko	60
Rozvrh hodin	72
Rasputin a abeceda	84
Dálkově účinný zpěv zpívaný z Barbakanu	97
Tribuna	111
Výkladní skříň	128
Žádný zázrak	139
Velkopáteční pokrm	152
Zužování k nohám	166
Záda Herberta Truczinského	176
Nioba	191
Víra naděje láska	205

DRUHÁ KNIHA

Šrot	217
Polská pošta	231
Domeček z karet	246
Leží v Zaspě	257
Maria	270
Šumák	283
Zvláštní hlášení	295
Nosit svou nemohoucnost k paní Greffové	306
Pětasedmdesát kilo	321
Bebrovo Frontové divadlo	334
Prohlídka betonu – aneb Mystika Barbarství Nuda	346

Následování Krista	364
Váleči	379
Jesličky	391
Mravenčí silnice	403
Mám, či nemám	417
Dezinfekční prostředky	430
Růst v nákladním vagonu	442

TŘETÍ KNIHA

Kamínky do zapalovače a kameny na hrob	455
Fortuna Sever	472
Madona 49	486
Ježek	501
V šatníku	515
Klepp	526
Na kokosovém koberci	539
V Cibulovém sklípku	551
Na Atlantickém valu	
aneb Bunkry se betonu nezbaví	568
Prsteník	585
Poslední tramvaj	
aneb Vyzývání Weckovy zavařovací láhve	598
Třicet	615

GÜNTER GRASS
Plechový bubínek

Z německého originálu
Die Blechtrommel,
vydaného nakladatelstvím Hermann Luchterhand GmbH,
Darmstadt, Berlin-Spandau, Neuwied am Rhein roku 1959,
přeložil Vladimír Kafka
Verše přeložil Josef Hiršal
Podle prvního vydání (Mladá fronta 1969),
s přihlédnutím k *Die Blechtrommel (Werkausgabe Band 3)*,
vydanému nakladatelstvím Steidl, Göttingen, roku 1997,
k vydání připravily Jitka Uhdeová a Jana Vrbová
Obálka, vazba a grafická úprava Boris Mysliveček
Kresba na přebalu Günter Grass
Vydalo nakladatelství Atlantis
v Brně roku 2001 jako svou 208. publikaci
Sazbu písmem Bookman
připravil Vladimír Ludva
Vytiskla tiskárna Reprocentrum v Blansku
Počet stran 632
Tematická skupina 13
Vydání třetí,
v nakladatelství Atlantis první, pátý dotisk (2007)

Doporučená cena 462 Kč včetně DPH

Knihy objednejte u svého knihkupce
nebo na adrese
ATLANTIS, spol. s r. o.
PS 374
602 00 Brno
e-mail: atlantis-brno@volny.cz
www.atlantis-brno.cz